Om *Lithosia pallifrons* Z. i Sverige.

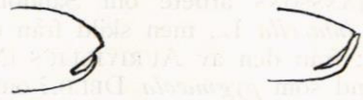
Av

FRITHIOF NORDSTRÖM.

Då jag åren 1923 och 1924 granskade fjärilarna i redaktör ANTON JANSSONS samlingar från Gotska Sandön, stannade jag i tvekan inför en *Lithosia*, som syntes mig svår att placera. Jag skrev slutligen i JANSSONS arbete om Sandöns insektfauna (5): »*Lithosia* sp., nära *lutarella* L., men skild från denna bl. a. genom ♂:s genitalapparat; från den av AURIVILLIUS (Nordens Fjärilar s. 85—86) från Gotland som *pygmæola* DBLD.? omnämnda varieteten eller arten skild genom mindre storlek och mörkare färg; kan möjligen tillhöra *pallifrons* ZELL. f. *grisea* FUCHS, men av brist på säkert bestämda *pallifrons*-♂♂ kan detta för tillfället icke med säkerhet avgöras».

Visserligen har det ännu ej, trots upprepade försök hos flera större utländska firmor och hos privatsamlare, lyckats mig uppbringa mer än 2 *pallifrons*-exemplar, båda ♀ från Sydeuropa samt en *pygmæola*, likaledes ♀, från Holland, men jag anser mig nu likväl kunna fastslå, att min ovan uttalade förmodan är riktig. Genom ett meddelande i Notulæ Entomologicæ (4) uppmärksamgjord på, att såväl *pallifrons* Z. som *ab. grisea* FUCHS nyligen blivit konstaterade från Korpo (Åbo skärgård) och Åland samt av N. KANERVA och T. GRÖNBLOM anatomiskt undersökta, vände jag mig till den senare med ett par skisser av Sandö-♂:s och *lutarella*-♂:s genitalklaffar med begäran om utlåtande. Från GRÖNBLOM erhöll jag snart svar, att min art »synbarligen var just *pallifrons* ZELL., men enligt beskrivningen en ab. av denna art, närmast väl då *grisea* FUCHS». Samtidigt erhölls av kandidat KANERVA utförda teckningar av de båda arternas såväl penes som valvæ, varmed all tvekan, vart jag skulle föra Sandöexemplaren, var försvunnen. De tillhöra *Lithosia pallifrons ab. grisea* FUCHS. De utgöras av 1 ♂ och 2 ♀, den förra med en vingbredd av 24 mm., de senare respektive 24 och 21 mm. Endast det sista exemplaret, taget vid fyren $^{22}/_{7}$, är tämligen väl bibehållet, de båda övriga,

tagna vid torpet $^{26}/_{7}$, äro mycket nötta, alla från år 1923. Deras utseende framgår av följande beskrivning. Vingform som hos *lutarella;* framvingar ovan gråbruna, hos det bäst bevarade exemplaret med ganska stark sidenglans, med smal, gulaktig, mot vingspetsen avsmalnande framkant; bakvingar blekt grågula, mot framkanten småningom övergående i gråbrunt (♂) eller nästan helt gråbruna, endast mot inkanten gulaktiga (♀), vingfransar gulaktiga, å framvingarna något mörkare, gulgrå. Vingarnas undersida som översidan, dock med mindre glans, framvingarnas ljusa kostalkant blir snarare bredare mot spetsen. Thorax med halskrage och vinglock gråbruna med endast få gulaktiga fjäll. Hjässan och pannan blekgula, den senare nedåt mörknande (hos de nötta exemplaren äro både hjässa och panna gråaktiga med få eller inga gula fjäll). Bakkropp gråbrun med spetsen gulaktig. Hanens valvler med rakare över- och underkant samt längre och i spetsen trubbigare tagg än hos *lutarella.* (Se vidstående skiss). Den enda beskrivning jag kunnat finna av *ab. grisea* FUCHS är i BERGE-REBEL

lutarella L. *pallifrons* Z.

♂:s vänstra valva, sedd från vänster sida.

(1910), där det står: »Alla vingarna, även bakkroppen grå, fransarna gula», och tycker jag denna korta beskrivning även kan passa på Sandö-exemplaren.

Se vi nu efter i den svenska hithörande litteraturen, möter oss i denna *pallifrons* Z. för första gången redan 1848 [ZELLER beskrev arten 1847 (9)], då BOHEMAN (2) beskriver densamma, framhållande vari den skiljer sig från *lutarella* L., och nämner som fyndort Kräklingbo å mellersta Gotland, där den i juli var tämligen allmän på torr sandmark. År 1867 anför BOHEMAN ånyo arten från Gotland (3), denna gång från sydligaste delen: Vamblingbo, den 23—27 juli. Efter BOHEMAN kan jag ej finna någon uppgift förrän 1885, då såväl WALLENGREN (8) som LAMPA (6) nämner dess förekomst på Gotland, upprepande BOHEMANS uppgifter, WALLENGREN tillägger augusti som flygtid; LAMPA upptar både *pallifrons* Z. och *pygmæola* DBLD. som varieteter av *lutarella,* men om *pygmæola*-exemplaren (från Sm., Vstm. och Upl.) säges försiktigt, att de »kunna hänföras till denna varietet». Jag vill här inflika, att jag — med benäget tillstånd av professor SJÖSTEDT, för vilket jag även här tackar — har undersökt riksmusei exemplar av *lutarella* L., *pallifrons* Z. och *pygmæola* DBLD., varvid jag funnit, att av de sistnämnda en ♂, tagen på Gotland av BOHEMAN

samma datum ($^{27}/_{7}$) som de under *pallifrons* stående, mycket riktigt även hör till *pallifrons*, medan de övriga, 3 ♂ 1 ♀, äro idel *lutarella*, av något mindre storlek än vanligt och av den ej sällsynta formen med framvingarna smutsigt halmgula (en ♂ bildar f. ö. övergång till ab. *postmelanica* STRD[1], vilken har bakvingarna helt mörka utom de gula fransarna och en mycket smal inkantsbård; fullt utbildade *postmelanica* har jag tagit i Harplinge, Sydhalland, $^{6}/_{8}$ 1923). Av riksmusei *pallifrons*-exemplar mäta honorna 23 mm., hanarna 28, således större än Sandöformen, samtliga svara mot AURIVILLII beskrivning (1), av honorna kommer en ganska nära den lilla Sandö-♀, är dock, särskilt å bakvingarna, ljusare; ♂:s genitalklaffar som hos Sandöformen.

Efter denna utvikning från litteraturstudiet återkommer jag dit och har nu hunnit till AURIVILLIUS (1). I och med hans »Nordens Fjärilar», 1888—91, försvinner *pallifrons* i den svenska entomologiska litteraturen. AURIVILLIUS ansåg nämligen då de gotländska exemplaren vara en varietet av *lutarella* (eller kanske egen art), vilken emellertid »säkert skiljer sig från *pallifrons* ZELL., samt möjligen även från *pygmæola* DOUBL.» Med känd noggrannhet har AURIVILLIUS, troligen den förste, lagt märke till och omnämnt, att »hanens genitalklaffar i spetsen ha längre tagg än hos huvudformen», d. v. s. *lutarella*.[2] J. MEVES säger 1914 (7), att han tog en ♂ av »*v. pygmæola* DOUBL., förut funnen på Gotland av BOHEMAN, i Spånga den 26 juli 1889». Troligen förhåller det sig dock med detta exemplar på samma sätt som med riksmusei »*v. pygmæola*».

I Östersjöområdet f. ö. är *pallifrons* känd från Pommern, Ostpreussen, de forna provinserna Kurland, Livland och Estland, Bornholm samt slutligen Finland. Den torde väl med någon utsikt till framgång kunna sökas även i vår östra skärgård under juli och augusti. Larven, som lever på stenlavar, är brungrå med mörkare rygg- och sidorygglinjer, mellan vilka ligger en rad mörkgula fläckar, den fint mörkkantade sidolinjen är smutsgul; huvud svart, ben och buk grå.

En ganska stor ovisshet tycks råda bland auktorerna beträffande *pygmæolas* ställning. Från att ha ansetts som egen art gäller den nu hos de flesta som varietet till *lutarella*, men sättes av SEITZ tillsammans med *pallifrons*, ehuru med tillägget: »kanske egen art». KANERVA slutligen (in litt.) sätter likhetstecken mellan *pygmæola*

---

[1] Über W. HORNS litauische entomol. Kriegsausbeute 1916 von G. ULLMER, E. STRAND und W. HORN, i Entom. Mitteil. Bd VII (1918).

[2] SPULER, der in seinem Werke »Die Schmetterlinge Europas» (Stuttgart 1910) diese »südschwedische Form» von *lutarella* erwähnt und der auch die Beschreibung Aurivillius' übersetzt, hat das Unglück gehabt einen Übersetzungsfehler zu machen. Es muss heissen: »die Hfl. bleicher als bei *lutarella*», nicht »dunkler».

DBLD, *pallifrons* Z. och *pallifrons* BOH., till vilket resultat han kommit vid undersökningar av alla Hälsingforsmuseets hithörande exemplar.

Då det framkastats tvivel, huruvida även *lutarella* L. skulle förekomma på Gotland, vill jag i detta sammanhang nämna, att i riksmuseum finnes ett ex., taget av BOHEMAN på Gotland $^{20}/_{7}$, BOHEMAN nämner även (3) *lutarella* från När. $^{20}/_{7}$! JANSSON tog 1924 några exemplar (26—27 mm. i vingbredd) på Fårön, vilka i utseende närma sig riksmuseets falska *pygmæola*. M. EKSTRÖM slutligen anger (in litt.) arten från Hemse.

Litteratur.

1. AURIVILLIUS, CHR., Nordens Fjärilar. Stockholm 1888—1891.
2. BOHEMAN, C. H., Försök till systematisk uppställning af de i Sverige förekommande nattfjärilar. Vet. Akad. Handl. 1848.
3. ——, Bidrag till Gottlands Insektfauna. Öfvers. af Vet. Akad. förhandl. 1867.
4. GRÖNBLOM, T. och T. CLAYHILLS., Einige Berichtigungen und Nachträge zu den in W. PETERSEN's »Lepidopteren-Fauna von Estland» vorkommenden Angaben über finnische Macrolepidopteren. Not. Ent. 1924.
5. JANSSON, A., Die Insekten-, Myriopoden- und Isopodenfauna der Gotska Sandön. Örebro 1925.
6. LAMPA, S., Förteckning öfver Skandinaviens och Finlands Macrolepidoptera. Stockholm 1885.
7. MEVES, J., Lepidopterologiska anteckningar. Ent. Tidskr. 1914.
8. WALLENGREN, H. D. J., Skandinaviens Heterocer-Fjärilar II. 3 H. Lund 1885.
9. ZELLER, P. C., Lepidopterologische Mittheilungen (Fortsetz. II). Stett. Ent. Zeit. 1847.